

Маматова А.М.

**КЫРГЫЗ ЖАНА АНГЛИС ТИЛДЕРИНДЕГИ ФОНЕТИКАЛЫК
СТИЛИСТИКА ЖӨНҮНДӨ**

Маматова А.М.

**О ФОНЕТИЧЕСКОЙ СТИЛИСТИКЕ В КЫРГЫЗСКОМ И
АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКАХ**

A.M. Mamatova

**ABOUT THE PHONETIC STYLISTICS IN KYRGYZ
AND ENGLISH LANGUAGES**

УДК: 485: 4.351/2

Бул макалада кыргыз жана англис тилдериндеги фонетикалык стилистиканын изилдөөнүн абалы жөнүндө баяндалат. Анда эки тилде дагы башка тилдик деңгээлдердеги стилистикага салыштырганда фонетикалык стилистикага белгилүү деңгээлде маани берилбегендиги каралат. Макалада кыргыз жана англис тилдериндеги фонетикалык стилистиканын изилдөөнүн абалы жөнүндө баяндалат. Анда эки тилде дагы башка тилдик деңгээлдердеги стилистикага салыштырганда фонетикалык стилистикага белгилүү деңгээлде маани берилбегендиги каралат. Андан ары илимдеги бул бөжөлүк кыргыз тилинин да англис тилинин да стилистикасы да лингвистикалык планда түзүлбөгөндүгү менен тикеден-тике байланышкандыгы, бул маселеде изилдөөчүлөр укгай түрдө кайрылышкандыгы каралат. Фоностилистикасы каражаттарды тилдин сүйлөшүү жана көркөм стилдеринде гана изилдөөгө мүмкүндүгү, калган стилдерге (публицистикалык стилдин айрым көркөм жанрларыны кошпогондо) фонетикалык-стилистикалык каражаттар дээрлик иштетилбегендигине көңүл бурулгандыгын статья өз ичине камтейт. Кыргыз адабий тилинде функционалдык стилдерини арасынан көркөм чыгырманын стили өзүнүн лингвистикалык жана экстралингвистикалык бай каражаттары менен өзгөчөлөнүп турат. Ошондой каражаттардын бири – көркөм стилдин белгилерин жаратуучу фонетикалык стилистикалык каражаттарына маани берилди.

Негизги сөздөр: фонетикалык стилистика, изилдөө алитерация, ассонанс, тыбыштардын жыштыгы, ономотопа, интонация, изилдөөнүн объектиси.

В данной статье рассматривается вопрос о недостаточном внимании к изучению фонетической стилистики в кыргызском и английском языках по сравнению с другими уровнями стилистики. А также рассматривается как связана в банальностью исследование фонетической стилистики и в кыргызском и в английском языках с неправильным планированием с той лингвистической точки зрения и это привело ученых меньше обращать внимание к важной части стилистики. В статье также рассматривается вопрос как фонетические стилистические приемы можно исследовать только в разговорной и художественной стилиях, в остальных стилиях (кроме некоторых художественных жанров публицистического стилия) фонетические стилистические приемы не употребляются, а также дается значение на литературных функциональных стилиях, художественного произведения отличившиеся своими богатыми лингвистическими и электро-лингвистическими приемами. Эти осуществляются только фонетическими

стилистическими приемами, создающие отличительные черты художественного стилия.

Ключевые слова: фонетическая стилистика, исследование, аллитерация, ассонанс, ономотопа, интонация, объект исследования.

This article deals with the lack of attention to study phonetic stylistics in Kyrgyz and English languages in comparison with other levels of Stylistics. This article deals with the lack of attention to study phonetic Stylistics in Kyrgyz and English languages in comparison with other levels of Stylistics. And further there is given some information about the banality of researching phonetic stylistics in Kyrgyz and English is connected with not regular planning from the linguistic point of view and it has been lead to not paying much attention to this problem by scientists. And this article also deals with the problem of how phonetic stylistic devices can be investigated only in speaking and belles – letters style, in other styles (besides some belly – letters genre of public style) phonological stylistic devices are not used. And also one can give consideration to the feature functional styles, the styles of literary works with their rich linguistic and extra - linguistic stylistic devices. The are realized only with the help of phonological stylistic devices, distinctive feature of belles- letters style.

Key words: phonetic stylistics, research, alliteration, assonance, the density of sounds, onomotopea, intonation, the object of researching.

«Фонетика – тилдин тыбыштык системасы жөнүндөгү илим. Бул илим тыбыштардын жасалышы, алардын акустикалык жана артикуляциялык касиеттерин, тыбыштардын речтик агымда түрдүүчө өзгөрүлүп айтылышын, муун, басым, интонация ж.б. маселелерди иликтейт». «Фонетиканын объектиси муну менен гана чектелбестен, речибиздин методикасын, ритмикалык топту, синтагманы жана паузаны изилдеп, алардын жаратылышын тактоону да өз ичине камтыйт».

Кыргыз тилинин фонетикалык стилистикасы боюнча азыркы мезгилге чейин изилдөө иши колго алынбай келе жатат. Илимдеги бул бөксөлүк кыргыз тилинин стилистикасынын лингвистикалык планда үйрөнүлбөгөндүгү менен тикеден-тике байланышат. Албетте, адабий терминдердин сөздүктөрүндө, кыргыз ыр түзүлүшүнө арналган эмгектерди кыйыр түрдө болсо да бул маселеге изилдөөчүлөр укгай түрдө

кайрылышат. Англис тилинин фонетикалык стилистикасы да ушундай эле абалда.

Салыштырмалуу орус тилинин фонетикалык стилистикасы, функционалдык-фонетикалык стилистиканын айрым элементтери М.В. Ломоносовдон башталат. Ал 1743-жылы жарык көргөн “Краткое руководство к риторике, на пользу любителей сладкоречия сочиненном” аттуу эмгегинде “оратор сунуш кылган материясынын өзгөчөлүгү жана абалына жараша” өз үнүн башкарууга милдеттүү деп көрсөтөт. Илимпоз “Краткое руководство к красноречию” (1748) деген эмгегинде кептин интонациялык-мелодикалык жагы менен чектелбей, анын кооз үндүүлүгү жөнүндө да токтолот. Улуу илимпоздун ушул көз караштары жана пикирлери XVIII-XIX кылымдарда фонетикалык стилистиканын изилдөө багыттарына - тыбыштардын кептеги айтылуу өзгөчөлүктөрүн (айтуу стилистикасын) изилдөөгө негиз болгон. Бул аспект азыр да окумуштуулар тарабынан негизги фонетикалык аспект катары иштелип келүүдө.

Түрк тилдеринде, анын ичинде кыргыз тил илиминде фонетикалык стилистика боюнча изилдөө дээрлик колго алына элек. Акыркы жылдарда гана кыргыз тилчилери А.Орусбаев, К.Токтоналиев, Ж.Сыдыковдор жүргүзгөн фонетикалык изилдөөлөрдө фоностилистиканын теориялык маселелерин негиздөөчү ой-пикирлер кездешет. Бул окумуштуулардын аталган эмгектери тикеден-тике кыргыз тилинин фонетикасына аргалганы менен, айрым илимий тыянактар кыргыз тилинин фоностилистикасына түз тиешелүү. Аталган илимпоздордун эмгектери ушуну менен да баалуу.

Кыргыз тилинин жана ошондой эле англис тилинин фонетикалык стилистикасынын мүмкүнчүлүктөрү башка тилдик денгээлдердин стилистикалык мүмкүнчүлүктөрүнө салыштырганда сан жана сапат жагынан өнүкпөгөндүгү менен өзгөчөлөнүп турат. Бул – бардык адабий тилдерге мүнөздүү көрүнүш. Ошондуктан тилдин функционалдык аспектинде фоностилистиканын стилистикалык мүмкүнчүлүктөрү көркөм жана сүйлөшүү стилдеринде гана өнүккөндүгүн баса белгилесе болот. Ал эми кыргыз адабий тилинин калган стилдеринде фоностилистиканын каражаттары стихиялуу түрдө гана жолугушу мүмкүн.

Башта белгилегендей, тилдик бирдиктердин ичинен тыбыш өз алдынча маанилик да, стилистикалык да өзгөчөлүккө ээ эмес. Тыбыштардын конкреттүү бир тилдеги башкы кызматы – сөздүн маанисин айырмалоо. Бирок коммуникативдик тилдик бирдик катары тыбыш кепте стилистикалык боектуулукка да ээ болот, башкача айтканда, тыбыш аркылуу ойду туюнтуудагы конкреттүү бир максат ишке ашат. Мында тыбыш өз алдынча жеке колдонулбайт. Тескерисинче, “... алар (тыбыштар – Т.А.) өз алдынча эмес,

лексика-стилистикалык парадигманын базасында гана маанисин ача алат”. Ошондуктан тыбыштардын стилистикалык парадигмасы текстте эң эле бери дегенде сүйлөмдүн чегинде гана белгиленет.

Фонетикалык стилистиканын каражаттары негизинен сүйлөшүү стилинин жана көркөм стилдин тексттеринде кенири колдонулат. Адабий тилибиздин калган стилдик түрлөрүнөн фонетикалык-стилистиканын каражаттарын издөө натыйжа бербей турганын эскертебиз. Ошондуктан биз фонетикалык стилистиканын каражаттарын синтагматикалык стилистиканын алкагында карайбыз. Анткени фонетикалык стилистика синтагматикалык аспектиде каралса гана көркөм тексттин эстетикалык табияты илимий негизде ачылат. Көркөм чыгармадагы автордун эстетикалык табылгаларынын ачыкчын таба билүү көркөм текстке кандай аспектиде мамиле кылууга тикеден-тике байланыштуу.

Фонетикалык стилистика үчүн баарынан мурда тексттеги дабыштык кооздук мааниге ээ. Аны жаратуучу тилдик каражаттар – **аллитерация, ассонанс, үндүү жана үнсүз адаттан тыш айтылышы** ж.б. Эгерде биз маселени ушул аспектиде карасак, анда фонетика-стилистикалык парадигманын көп баскычтуулугу тууралуу сөз болушу мүмкүн эмес. Ошентип лексика-стилистикалык же грамматика-стилистикалык парадигмаларга салыштырганда фонетика-стилистикалык парадигма көп баскычтуу боло албайт: ал жалпыланган эки баскычтуу парадигмадан гана – сүйлөшүү стилине жана көркөм стилге гана ажыраган тилдик каражаттардын жыйындысынан турат.

Сүйлөшүү стилинин белгисин жараткан фонетикалык каражаттар аркылуу сүйлөөчүнүн ар кандай ички сезимдери берилет. Ошол сезим фонетикалык стилистикалык каражаттар аркылуу сан же сапат жагынан байытылышы гана мүмкүн. Мисалы: *Көрсө биз тиккен дарактын түбүнө келип, сиз жазган ырларды окуп жүргөн турбаймынбы. Ой. Кызы-ы-к!..* (К.С.). Бул сүйлөмдө [ы] ны нормадан ашыкча созуп айтуу менен сүйлөөчүнүн (Айдай Жигиталиеванын – Т.А.) таё калуусу күчөтүлүп берилди. Ал эми тан калуу сезими “**Ой, кызык!...**” деген сөздөр аркылуу берилген. Англис тилинде төмөндөгү сүйлөм мисал боло алат *Oh, very-y-y interesting!*

Сүйлөшүү стилинде фонетикалык стилистикалык каражаттар аркылуу алкоо, кубаттоо, ыраазы болуу, таң калуу, өкүнүү, жекирүү, кемсинтүү, мыскылдоо ж.б.у.с. оң жана терс маанидеги ички сезимдерди күчөтүп, байытып жана тереңдетип берүүгө мүмкүн.

Сүйлөшүү стилинин белгисин төмөнкү фонетикалык-стилистикалык каражаттар жаратат: **үндүүнүн нормадан ашыкча созулуп айтылышы, үнсүз тыбышка өзгөчө басым коюлушу, тыбыштарды**

алмаштырып айтуу, пауза, интонация жана анын компоненттери ж.б.

Ал эми көркөм стилдин белгисин жаратуучу фонетикалык-стилистикалык каражаттарга **аллитерация, ассонанс, ритм, анафора, эпифора** ж.б.у.с. каражаттар кирет. Булар негизинен көркөм текстте көп кездешет. Алардын айрымдары поэтиканын башкы элементи болуу менен, эстетикалык функцияны аткарат.

Ошентип, азыркы кыргыз тилинин фонетикалык стилистикасынын парадигмасы эки баскычта гана каралышы керек.

Фоностилистикалык каражаттарды тилдин сүйлөшүү жана көркөм стилдеринин мисалында гана изилдөөгө мүмкүн. Калган стилдерге (публицистикалык стилдин айрым көркөм жанрларын кошпогондо) фонетикалык-стилистикалык каражаттар дээрлик иштетилбейт.

Стилистика үндүүлөрдүн кепте кыска же созулма абалында колдонулушу мааниге ээ эмес. Стилистика үчүн үндүү тыбыштардын кепте нормадан ашыкча созулуп айтылышы төмөнкүдөй маанилерди туюнтат:

а) таң калуу: Эже-ке-е Акын турбайсызбы! Так мен ойлогондой экенсиз. Мен сизди так ушундай киши дечүмүн. Эже-ке-е! (У.А.);

Англис тилинде:

“The count explained the German officer expert you gentlemen at eighty-eight dirty.”

О-о, чыныгы патша экен а!

Исталды алып кел,

б) ыраазы болуу: Азаматы-ым, оп бали-ии деп койду (К.С)

в) корккондук: Та-а-анк!... Та-а-анк! - деди Болотбек. Анын чүнүрөйгөн көздөрү жылан баскандай алая түштү да, жака бүчүлөрүн чечип, шымалана баштады. (К.С)

Сүйлөөчүнүн психологиялык абалы автордук баяндоодо да берилиши мүмкүн: Апа-аа!- деп коркконунан бакырып жиберди. (Ч.А).

г) өкүнүү:... Уулумда да бар. Жер тиктеп унчукпай. Атаңан кеч десе, ал урган кечип кетиштен да таюу тартпайт. Нымтыраган арам, дагы жагынып чоң болгусу бар. Атаң көрү-ү, атаң көрү-ү!.. Азыркы жаштарын эл болуп деле жарытпайт го. (Ч.А.).

д) жактырбоо: Об-бо-о, коюңузчу, Калыйма эже, кайдагы шумдуктуу сөздөрдү айтасыз! (М.А.); Образцовуна айтып бар, кө-өп ал бөйрөктөн шыйрак чыгара бербесин. (К.С.)

е) мыскылдоо: Ах, вы мои хорошие! Жашсыңар да. Дайыма шашасыңар. Силердей куракта мен да шашчумун. Түшүнбөйсүөөр. Көп нерсени билбейсинер. Анан мага таарынып тилде-ейсинер. (“А”).

ж) кекетүү: Калп айткан менен болобу, булар билет кантип согушууну! Биле-ет шүмшүктөр! (К.С).

з) эркелөө: И-и... Жеңе, кардым ачты-ы. (Т.К.).

и) кайгыруу: Эшим гана жаңы өкүрүктөрдү тосуп кырчоо кармап, бөйрөгүн таянып: Кубат-ы-м!.. Кубатым сенден айрылдым!.. - деп бүткүл денеси менен солкулдап өксүп турду. (Т.К.).

Үнсүз тыбыштардын нормадан өзгөчөлөнүп айтылышы. Кыргыз тилиндеги үнсүз тыбыштар да кепте нормадан өзгөчөлөнүп айтылып, сүйлөмдөгү ойго кошумча маани киргизүү мүмкүнчүлүгүнө ээ. Үнсүз тыбыштардын бул өзгөчөлүгүнүн оң же терс мааниге ээ болушу сүйлөмдөгү ойдун маанисине жараша болот. Башкача айтканда, мисалы, сүйлөмдөгү ой терс маанини туюнтуп турса, үнсүз тыбыштын нормадан өзгөчөлөнүп айтылышы менен сүйлөмдөгү терс маанидеги ой сан же сапат жагынан байытылуу мүмкүнчүлүгүнө ээ:

- Анда эмесе биз эле апкелели, эженин үйү мабул экен, сен бошсуңбу, жигит? – деди Сарыгул студентке.

- Бош болгум келсе боло коем да! – деди шыпылдаган студент.

- Аз-замат, анда эмесе, жүр! Ачкыч...

- Жо, жо-о, экөө эмес! – деп Жоомарт тура калчудай обула сөздү бөлдү.

- “Айчүрөк” эми меники эмес, Муке (У.А.).

Жок убара болбонуз... Мени кечирип коесуз, карындаш, мен... азыр кай жердемин? (Ч.А.).

Англис тилинде:

Kiddies and grown ups too-oo-oo, we have enough to do-oo-oo ,

No-oo-oo. It is far from it!

Тыбыштарды алмаштырып айтуу: Сүйлөшүү стилинин фонетикалык өзгөчөлүктөрү көп түрдүү. Анын бири – сөздөгү тыбыштардын орун алмашып колдонулуш. Бул түшүнүк тилде эки түрдүү мааниде пайдаланылат. Анын биринчи мааниси дарыя-дайра, тоголок-томолок.

Көркөм чыгармаларда р тыбышынын л тыбышына, [р] ны [й] га, [р] ны [ч]га, [с] ны [ч] га алмаштырып айтуу фактылары кеңири кездешет: Англис тилиндеги мисалдар

B-b-b-bus is c-c-coming.

Сүйлөөчүнүн сүйлөө дефектин же корккондо же шашылганда айткандыгын көрсө болот.

А тиги “р”га тили келбеген шакмар мурун балдар да топурагы бырпылдаган көчөдө жоргонун жүрүшүнө салып жүгүрөт.

Каармандын интеллектуалын сыпаттоо үчүн колдонулат: Чогулушту башкарып отурган Темиркул калем учу менен үстөл тыкылдатты:

-Чиши жолдоштор!

Тыбыштарды алмаштырып айтуунун дагы бир көрүнүшү тилдеги метатеза кубулушу болуп саналат. Сүйлөшүү стилинин белгиси катары метатезаланган сөздөр көркөм чыгармада автордук кепте да, каармандардын кебинде да колдонула берет.

Метатеза кубулушуна көбүнчө [л] жана [р] тыбыштары дуушар болот. Алар [н] жана [л] тыбыштарына өтүп айтылат: А Франция менен Россия ким экенине карабай колдоруна мынтык карматып, таланттуу уулдарын кырып алган; Колуна коёуроо кармап, ар бир эшикти ачып, институттун директору Петр Кузьмич өзү коллитордо жүрөт. (К.С.).

Интонация. Бул жөнүндө азырга чейин ар түрдүү көз караш өкүм сөрөп келүүдө. “Интонация” термини менен жарыш түрүндө “ритмомелодика” термини да колдонулат.

Профессор Т.К. Ахматовдун пикири боюнча, интонация “лингвистикада өз ордун толук ээлебеген жана өтө татаал түшүнүк.

Көп учурда оозеки речти уюштуруучу бардык каражаттардын жыйындысын интонация катарында карашат. Мындай каражаттарга: 1) мелодика (үндүн негизги тонунун кыймылы), 2) пауза, 3) речтеги айрым тыбыштын күчү, 4) речтин тембри, 5) речтин темпи кирет. Интонация бул элементтери реалдуу ажырагыс бирдик катарында речте жашайт”.

Кыргыз адабий тилинин функционалдык стилдеринин арасына көркөм чыгарманын стили өзүнүн лингвистикалык жана экстра-лингвистикалык бай каражаттары менен өзгөчөлөнүп турат. Ошондой каражаттардын бири – көркөм стилдин белгилерин жаратуучу фонетика-стилдистикалык каражаттар. Бул каражаттардын тобуна: **аллитерация, ассонанс, анафора, эпифора, ритм, рифма, сөздүн узундугу, тыбыштардын жыштыгы** ж.б.у.с. фонетикалык кубулуштар кирет.

Ассонанс. Бул «уйкаштыкка же улам кийинки сөздөрдө үндүү тыбыштардын кайра-кайра кайталанышына негизделген стилистикалык ыкма». Проф. Ж.Шериев ыр саптарынын бирдей үндүү тыбыш менен башталганын же ыр сабындагы ошол үндүүнүн сөздүн ар кандай позициясында кайталанышын ассонанс катары карайт. Ал эми орус адабиятында «рифмадагы ундуу тыбыштардын үндөштүгү же стилистикалык ык катары бирдей үндүү тыбыштын кайталанышы» ассонанс деп белгиленет.

Ассонанс ундуу тыбыш менен байланышкан корунуш жана ал ыр саптарынын, прозалык чыгармаларда сүйлөмдүн башында келип, ырга же текстке өзгөчө музыкалуулук берет. Ассонанс айрыкча акындар поэзиясында күчтүү өнүккөн. Мындай стилистикалык ыкма менен ырдап, акын өзүнүн талантынын дараметин далилдей алган.

Кыргыз жазма адабиятынын патриархы болгон Калыгулдун ырларында да ассонансты жолуктурабыз:

Андышпай койбойт абысын,

Ак шумкар карайт чабытын.

Аларман ууру көз салар,

Адырмак тоонун жыбытын.

Аллитерация – “көркөм чыгармадагы окшош үнсүз тыбыштардын кайталанып келиши”. Дабыш уккулуктуулугун жаратууда үндүү тыбыштар менен бирдикте үнсүз тыбыштар да поэзияда көркөм прозада көп колдонулат. Албетте, үндүү тыбыштарга салыштырмалуу үнсүз тыбыштарда музыкалуулук бир топ солгун, бирок текстте аллитерациялык ыкманын аткарылышы түпкүлүгүндө үн кооздугун жаратат.

Кыздар, келиндерди кепке кошпой, келгиле кечеш куралы. Кырчындай кызыл, каадалуу кыз кезибизде киши касиеттерди көбөйтүп, колдон келишинче кыраакылык кылып, келечекте камкордук кыла-лы... («КР»).

Англис тилиндеги аллитерация (alliteration) да кыргыз тилине окшош экендигин төмөнкү мисалдардан көрсөк болот.

M: To sit in solemn silence in a dull dark dock

In a pestilential prison, with a life-long-lock

Awaiting the sensation of a short sharp shock

From a cheap and chippy chopper on a big block block

Жогорудагы мисалдардан англис тилиндеги окшош үнсүз тыбыштардын кайталанышына кыргыз тилиндеги аллитерация бир кыйла күчтүү сезимде окшош тыбыштардын 2 саптын ичинде, ар сапта бирдей болуп кайталанышы бир топ жогору жана өтө көп учурагандыгы байкалат.

Үн картиналарын түзүүнүн башкы каражаттарынын бири үн тууроо болуп саналат. Бул кубулуш ономотопея деп аталат.

Үн тууроочу сөздөр жана жансыз заттардан чыккан ар түрдүү үндөр болуп саналат, бирок бул үндөр ошол заттар тарабынан кандай чыгарылса (жасалса), аларды кепте дал ошондой берүүгө мүмкүн эмес. Биздин үн тууробуз тууралган үнгө болжолдуу түрдө окшошот. Ошондуктан тектеш же жакын тилдердеги табыш жана элес тууранды сөздөр ар бир элде ар башка формага ээ.

Табыш тууранды сөздөр «адамдын сүйлөө же башка органдарынан(мисалы: күлүү, ыйлоо, кыйкыруу, ышкыруу, жөтөлүү, какыруу, чуркоо, жыгылуу ж.б. учурларда), жан-жаныбар, курт-кумурска, канаттуулардан чыккан үндү, дабышты, ошондой эле жаратылыш кубулуштары (чагылгандын чарк этиши, күндүн күркүрөшү, суунун шырылдашы, бак-дарактардын шуулдашы ж.б.) пайда кылган ар кандай нерселердин кыймыл-аракетинин, ал-абалынан, өзгө-

рүшүнөн келип чыккан дабыштарды туурап көрсөтөт». Табыш тууранды сөздөрдүн бул түрлөрүнүн ичинен адамды сүйлөө органдары тарабынан жасалган тууранды сөздөрдөн башкасы дабыштык картинаны реалдуу берүү үчүн гана кепте колдонулат:

Чыйт-чыйт деп кайдадыр чымчыктар учуп жүрүшөт; Көч экен. Темир колун чекесине алып тиктеди. Эң алдында көч баштары туу кармап келатты. Шынгыр... шынгыр... шынгыр... Көч сүрдөөнү дүңгүрөп, сансыз коңгуроолор шылдырап, шаатыттан кыйгап өтүп калды. (Т.К.)

Үн тууроо аркылуу сүйлөөчүнүн же сөз болуп жаткан каармандын эмоциясын жана көңүл абалын сыпаттоого мүмкүн. Мындай өзгөчөлүккө адамдын органдары тарабынан жаралган тууранды сөздөр ээ:

1. Каармандын психологиялык абалы туюнтулат: Жүрөгүм дүкө-дүк. (К.С). Коркунучтуу түш көргөн Гапар ойгонсо, жүрөгү тез-тез согуп жатканы, түшүндөгү корккон абалы берилди.

2. Кимдир бирөөнү мыскылдоо: Ха-ха! Табып бекен (Т.К.) Мекенинен айрылып, ооруп жаткан Абдылдабектин жанындагыларга жана жергиликтүү табыпка карата мыскылдоо мамилеси туюнтулду.

Англис тилинде фонетикалык стилистикалык каражат табыш-тууранды сөздөрдү онотомереа деп аталат.

Мисалдар:

1. *The Mediterranean shushed gently into the beach.*
2. *Dreadful young creatures squealing squaking.*
3. *The quick crackling of dry wood aflame cut through the night.*
4. *Then with enormous shattering, rumble sludge-puff sludge-puff, the train came in to the station.*

5. *"Sh-Sh." But I am whispering. This continual shushing annoyed him.*

Ошентип, үн тууроо адабий тилибиздин стилдик түрлөрүнүн көркөм жана сүйлөшүү стилдеринде акын-жазуучулардын көркөм ой-муктаждыктарын дайыма канааттандырып келген каражат катары белгилүү.

Фонетикалык стилине кыргыз, англис тилеринде эле эмес дүйнө тилдердин стилистикасында да кеңири изилдөөнүн объектиси боло элек. Бул макалада фонетикалык стилистиканын айрым бир учурлары гана англис тилинде жана кыргыз тилинде салыштыруу менен берилди. Изилдөөнүн проблемасы өтө чексиз.

Адабияттар:

1. Абдулдаев Э. Азыркы кыргыз тили: Фонетика. Орфоэпия. Графика жана орфография. Лексикология жана фразеология. - Б.: Кыргызстан, 1998. - 256-б.
2. Арнольд И.Б. Стилистика современного английского языка: (Стилистика декодирования). 3-е изд. - М.: Просвещение, 1990. - 300-б.
3. Ахматов Т., Мукамбаев Ж. Азыркы кыргыз тили. Фонетика. Лексика. - Ф.: Мектеп, 1978. - 176-б.
4. Аширбаев Т. Кыргыз тилинин стилистикасы: (Стилистиканын жалпы маселелери): Жогорку окуу жайларынын студенттери үчүн окуу китеби. - Бишкек-Ош: Кыргызстан, 2000. - 122-б.
5. Бобохонова Л. Инглиз тили стилистикаси. - Т.: Укитувчи, 1995. - 143-б. - Өзбек жана англис тилдеринде.
6. Ефимова А.И. Стилистика русского языка. - М.: Просвещение, 1969. - 262-б.
7. Жалилов А. Азыркы кыргыз тили. 1-бөлүк: Тил илиминен маалымат, фонетика, грфика, орфография, лексикология. - Б.: Кыргызстан, 1966. - 232-б.

Рецензент: к.пед.н., доцент Мадумарова М.К.